NIALL FERGUSON, *HET SUCCES VAN GELD. EEN FINANCIËLE GESCHIEDENIS VAN DE WERELD.*
(CONTACT: AMSTERDAM 2008) 365 BLZ., € 39,95.

Aan het eind van de jaren zeventig kwamen de Amerikaanse hypotheekbanken, sinds de New Deal gemeenschappelijk bezit van de inleggers en beschermd en gecontroleerd door de overheid, in de problemen. Hun vermogenspositie werd door een inflatie, die nóg hoger was dan de toen zeer hoge rente, uitgehold. In feite subsidieerden de banken nu hypotheekgevers, terwijl beleggers wegliepen naar fondsen met aantrekkelijkere rentes. Om een einde te maken aan deze voor de banken gevaarlijke situatie, verruimden president Carter en zijn opvolger Reagan de mogelijkheden van de hypotheekbanken om op de financiële markt te opereren. Naast hypotheken mochten ze alles gaan verstrekken: bedrijfsruimte, aandelen, creditcards.

En dat nog steeds met garantie van de overheid, die overigens niet zo scherp meer toekeek, want de markt moest zijn werk kunnen doen. Het percentage Amerikaanse gezinnen met een eigen huis groeide tot 65 procent en de banken maakten enorme winsten.
In 1997 ontvingen de Amerikaanse economen Merton en Scholes de Nobelprijs voor economie. Ze hadden de ingewikkeldste economische moeilijkheden teruggebracht tot een wiskundig probleem. Risico's op de aandelenmarkt leken met deze wetenschappelijke benadering tot het verleden te behoren.
Ondertussen werden risicovolle hypotheken met andere hypotheken gebundeld in pakketjes waarvan werd gezegd dat in ieder geval de bovenste hypotheken betrouwbaar waren. De pakketjes dienden weer als onderpand voor bijzonder winstgevende effecten, waarin over de hele wereld in gehandeld werd. Op papier zag het er goed uit en het had ook kunnen werken als de rentes laag waren gebleven, als de mensen hun baan hadden gehouden en als de huizenprijzen waren blijven stijgen. Deze risico's waren in de economische modellen weggeredeneerd. De nieuwe economen wisten, in de woorden van Ferguson, 'wel veel van wiskunde, maar niet genoeg van geschiedenis'. Waarom werken de economische modellen niet? Kortweg omdat de toekomst geen in te calculeren risico's kent.
Ferguson neemt de lezers mee door de hele geschiedenis van het geld: van de kleitabletten in Mesopotanië tot het internetbankieren van nu. In de zeventiende eeuw werden mogelijkheden om te ondernemen vergroot door de ontwikkeling van naamloze vennootschappen in de Republiek. Waarna de eerste zeepbellen in de economie opgeblazen en doorgeprikt werden. Om de financiële onzekerheid te temperen ontstond het verzekeringswezen en in de vorige eeuw het particulier huisbezit onder de middenklasse.
De globalisering van het geldwezen kwam eigenlijk pas goed op gang tijdens het moderne imperialisme, toen er relatief meer kapitaal naar Azië en Afrika stroomde dan in het kader van de ontwikkelingshulp na de Tweede Wereldoorlog. Als gevolg van de Eerste Wereldoorlog sloten de financiële markten zich weer; sommige staten verviel zelfs tot autarkie. De Grote Depressie werd erdoor versterkt en was ook een reden de grenzen verder te sluiten. Vreemd genoeg maakte de overeenkomst van Bretton Woods uit 1944, waarin de naoorlogse financiële verhoudingen in de Westerse wereld werden geregeld, geen einde aan de beperkingen van het financiële verkeer. Het duurde tot de jaren zestig van de vorige eeuw voordat de globalisering weer op gang kwam. Onderdeel van die globalisering nu is de symbiotische verhouding tussen de Verenigde Staten en China. Een relatie die een snelle oplossing van de huidige problemen in de weg staat.

Hans Pols